

Шевчук Андрій

доктор історичних наук, професор
Державний університет «Житомирська політехніка»
<https://orcid.org/0000-0001-9023-5214>

Пащенко Віктор

кандидат політичних наук, доцент
Державний університет «Житомирська політехніка»
<https://orcid.org/0000-0003-4385-0286>

Дика Олена

кандидат економічних наук, доцент
Державний університет «Житомирська політехніка»
<https://orcid.org/0000-0002-0800-3498>

Литвинчук Оксана

кандидат філософських наук, доцент
Державний університет «Житомирська політехніка»
<https://orcid.org/0000-0002-5370-1674>

Пасічник Андрій

асистент
Державний університет «Житомирська політехніка»
<https://orcid.org/0009-0005-3650-6462>

Нафта, безпека і демократія: аналіз американо-азербайджанських відносин на сучасному етапі (2020–2024 рр.)

Анотація. У статті досліджуються двосторонні відносини між США та Азербайджаном у 2020–2024 рр. Після розпаду Радянського Союзу зросло геополітичне значення Південного Кавказу, де окрім локальних акторів (Азербайджану, Грузії та Вірменії) на вплив претендують як регіональні (Туреччина та Іран), так і світові лідери (Сполучені Штати, Європейський Союз та росія). Важливість регіону пов'язана з енергетичним фактором (багаті запаси нафти в Азербайджані), безпековим чинником (близькість Афганістану та Іраку), багаторічним етнічним та територіальним конфліктом між вірменами та азербайджанцями за Нагірний Карабах. Ці причини призвели до особливих взаємин між Вашингтоном та Баку.

Геостратегічне позиціонування Азербайджану на глобальному енергетичному ринку пов'язане з його значними вуглеводневими ресурсами. Експансія експорту енергоносіїв до Європи в контексті російсько-української війни корелює зі стратегічними інтересами США щодо диверсифікації європейського енергопостачання. Плани щодо розширення Південного газового коридору свідчать про прагнення країни посилити свою роль як надійного постачальника та геополітичного актора в регіоні, що активно використовується США у їхній регіональній стратегії для мінімізації впливу росії та Ірану на європейському енергетичному ринку.

Американо-азербайджанські відносини у сфері безпеки характеризуються комплексною взаємодією. Баку демонструє багатовекторний зовнішньополітичний курс, балансуючи між інтересами глобальних акторів, що не завжди відповідає запитам Вашингтона. Карабаська проблематика залишається ключовим фактором двосторонніх відносин, причому наразі позиція США полягає у мирному врегулюванні. У контексті американо-азербайджанських відносин спостерігається розрив між декларативною демократією Баку та фактичною авторитарною практикою управління, що підтверджується оцінками міжнародних моніторингових організацій. Незважаючи на офіційну риторику США щодо глобального просування демократичних цінностей, їхня взаємодія з Азербайджаном детермінується переважно геополітичними та енергетичними факторами, які превалюють над занепокоєнням щодо внутрішньополітичної ситуації в країні.

Ключові слова: Азербайджан; США; демократія; авторитаризм; безпека; геополітика; енергетика.

Актуальність теми. Початок XXI століття ознаменувався значними трансформаціями у системі міжнародних відносин. Після розпаду Радянського Союзу Сполучені Штати Америки постали єдиною глобальною наддержавою, здатною впливати на геополітичні процеси в усьому світі. У цьому контексті особливої актуальності набули двосторонні відносини США з окремими державами, передусім у проблемних регіонах, серед яких вирізняється Південний Кавказ.

Південнокавказький регіон характеризується переплетінням інтересів не лише локальних гравців, але й провідних світових держав. Азербайджан, Вірменія та Грузія опинилися в центрі геополітичного протистояння між Іраном, росією та Туреччиною, що прагнули встановити або зберегти свій вплив у цьому стратегічно важливому районі. Тривалий етнічний та територіальний конфлікт між Вірменією та Азербайджаном за контроль над Нагірним Карабахом, непрості відносини Грузії з росією, проблеми із забезпеченням демократичних процесів і реформуванням соціально-політичних відносин, а також енергетична складова стали ключовими чинниками, що привертала увагу міжнародних акторів, зокрема Державного департаменту США.

Друга карабаська війна 2020 року та перемога збройних сил Азербайджану зумовили суттєві зміни геополітичного розкладу в регіоні, що, безперечно, позначилося на двосторонніх відносинах між Азербайджаном та Сполученими Штатами Америки.

Аналіз основних досліджень та публікацій. З точки зору історіографії американо-азербайджанських відносин, можна констатувати наявність значного масиву наукових публікацій. Цілий комплекс питань політичного, економічного, соціального характеру, починаючи з проголошення незалежності Азербайджану в 1991 р., знайшли відображення у різнопланових працях. Однак, еволюція двосторонніх взаємин у контексті міжнародних відносин після ескалації конфлікту на Кавказі у 2020 р. вимагає ревізії та реінтерпретації існуючих процесів, особливо крізь призму парадигми *geopolitik*. Ця необхідність зумовлена потребою у більш глибокому аналізі трансформації геополітичних реалій та їхнього впливу на динаміку американо-азербайджанських відносин у постконфліктний період. Г. Кіссинджер переконаний, що після перемоги у холодній війні Сполучені Штати залишилися єдиною наддержавою у світі. Проте відсутність всеосяжної як ідеологічної, так і стратегічної загрози дало змогу країнам здійснювати зовнішню політику відповідно до своїх національних інтересів. Автор, послуговуючись поняттям «вільсоніанський ідеалізм», ставив запитання: «Як в умовах складної нової міжнародної системи концепція «розширення демократії» зможе слугувати керівним принципом американської зовнішньої політики і заміником стратегії стримування періоду холодної війни? [10, с. 784, 787]. Вагомим є доробок філософа та політолога Ф. Фукуями. Роздумуючи про підзвітність і відповідальність сьогодні автор розмірковує про ситуацію в багатьох країнах, де відбувається боротьба між лідерами, які тягнуть до авторитаризму, прагнучи зміцнити свою владу, і суспільними групами, які вимагають демократичної системи. Звертаючи свій погляд у майбутнє, Ф. Фукуяма однією з проблем китайської політичної системи вважає, що «... підзвітність тече тільки вгору, але ніколи – вниз». Тому авторитарній системі інколи вдається переганяти ліберальну демократію, коли вона має хорошого лідера, здатного швидко ухвалювати потрібні рішення, але якщо «поганий імператор», то це може призвести до катастрофи [15, с. 503–504, 507]. Екстраполюючи ідеї американського дослідника на Південний Кавказ, варто зрозуміти причини авторитаризму в Азербайджані складною геополітичною ситуацією в регіоні, передусім через проблему Нагірного Карабаху.

Дж. Е. Стрейкс у своїй публікації за 2013 р. закликає відмовитися від спрощеної оцінки зовнішньої політики Азербайджану як продукту конкуренції між Сходом і Заходом або геополітичного тиску з боку регіональних держав. Натомість він аналізує міжнародні угоди, укладені з світовими та регіональними лідерами з точки зору теорії переваги сили, коли потужніші держави мають більше можливостей впливати на світовий порядок. Важливою є заувага, що Азербайджан прагнув зберігати приблизно однаковий рівень безпеки та економічного співробітництва з США та Іраном, намагаючись залишитися нейтральним між глобальною домінуючою державою та своїм головним суперником [34]. Ж. Заріфян розглядав відносини Баку та Єревана з регіональним лідером – Іраном, що не подобалося США, особливо за президентства Дж. Буша [38]. З. Йилдирим зосередився на спробах Заходу обмежити вплив росії та Ірану в енергетичній сфері, щоб гарантувати безпеку Європи. Проте, недостатня підтримка Азербайджану у карабахському питанні мала негативний вплив на систему американо-азербайджанських відносин [37]. С. Стрімбовці у своїй публікації за 2016 р., після ознайомчого візиту до Баку, переконує у збалансованості зовнішньої політики Азербайджану, на яку, впливає конфлікт у Нагірному Карабасі та Східне партнерство Європейського Союзу, метою якого є демократія, належне врядування, стабільність та енергетична безпека [35]. Р. Ядав стверджує, що з початку XXI ст. багато країн змінили свою зовнішню політику на стратегію економізації, приділяючи особливу увагу економічним пріоритетам та інструментам у зовнішній політиці, як у випадку «невеликої держави» Азербайджан, яка межує з великими сусідами та перебуває під впливом ще більших держав. Багаті енергетичні ресурси призвели до боротьби ключових світових гравців за Кавказ, що отримала назву «Great Power Game» [36].

Дослідження Р. Ібрагімова зосереджується на відносинах між США та Азербайджаном з точки зору Баку. Воно аналізує різні аспекти двосторонніх відносин, включаючи стратегічне партнерство, енергетичну співпрацю та регіональні питання. У 2014 р. автор уважав, що Азербайджан очікував перегляду американської зовнішньої політики щодо країни та регіону в більш конструктивному ключі, який би враховував локальні реалії та більше відповідав очікуванням та інтересам Баку. Тодішній стан справ проявлявся у неадекватному розумінні регіону з боку США, що може підштовхнути Азербайджан до перегляду своїх стратегічних відносин і пошуку нових зв'язків та можливостей економічного співробітництва [31]. П.Т. Мустафазаде вважає, що одним із основних предметів двосторонньої взаємодії були питання видобутку та транспортування нафти та газу. Станом на 2019 р. цей фактор, а також участь в антитерористичних операціях НАТО в Афганістані та Іраці, дозволило авторці стверджувати про «стратегічне партнерство» між Вашингтоном та Баку [11].

Отже, серед науковців спостерігається різновекторне трактування азербайджано-американських відносин, розпочинаючи зі встановлення дипломатичних відносин. Друга карабаська війна 2020 р. спричинила суттєві зміни геополітичної ситуації в Південнокавказькому регіоні, що зумовлює необхідність поглибленого дослідження складних процесів, пов'язаних з енергетичною проблематикою, аспектами безпеки та просуванням демократичних трансформацій.

Методологія дослідження. Для комплексного дослідження американо-азербайджанських відносин у контексті нафтової політики, безпеки та демократизації протягом 2020–2024 рр. автори використали: *історичний метод* (дозволив провести ретроспективний аналіз ключових подій та процесів у двосторонніх відносинах, особливо після Другої Карабаської війни 2020 р.), *системний підхід* (сприяв розгляду американо-азербайджанських відносин як складної системи взаємодій, що перебуває під впливом енергетичних, безпекових та політичних факторів), *геополітичний аналіз* (надав змогу оцінити стратегічне значення Азербайджану для США в контексті регіональної безпеки та енергетичної політики), *порівняльний аналіз* (дозволив виявити спільні та відмінні риси в підходах США до Азербайджану та інших країн регіону), *контент-аналіз* (сприяв вивченню офіційних документів, заяв, угод між США та Азербайджаном у досліджуваній період), *прогнозування* (дозволило спрогнозувати можливі сценарії розвитку двосторонніх відносин з урахуванням нафтового фактору, безпекових викликів та демократичних процесів).

Поєднання вказаних методів у міждисциплінарній перспективі (з залученням політологічних, економічних, безпекових підходів) сприяло формуванню цілісного уявлення про динаміку американо-азербайджанських відносин у контексті нафтової політики, регіональної безпеки та демократизації у період 2020–2024 рр.

Для дослідження азербайджано-американських відносин використано неореалізм. Ще засновник реалізму Г. Моргентау стверджував, що у сфері практичної політики концепція «реальної політики» пропагує переважання державних інтересів над абстрактними ідеями, альтруїстичними та морально-етичними принципами. Ця парадигма визнає неможливість повної реалізації ідеологічних та етичних пріоритетів у практичній площині через множинність політичних акторів. Відтак, «реальна політика» базується на компромісах, договорах та тактичних поступках, розглядаючи їх як необхідні етапи досягнення стратегічних цілей, а головними критеріями її ефективності виступають прагматизм та результативність [13, с. 65]. У процесі формування концептуальної основи дослідження автори спиралися на фундаментальні положення неореалістичної парадигми міжнародних відносин: раціональність акторів (держави розглядаються як раціональні суб'єкти міжнародної системи, що прагнуть до максимізації власних переваг та мінімізації потенційних втрат у процесі взаємодії з іншими акторами), примат виживання (забезпечення національної безпеки та максимізація шансів на виживання визначаються як пріоритетні цілі держав у міжнародному середовищі), анархічність системи визначає поведінку держав та держави сприймають інших акторів міжнародної системи як потенційні джерела загроз, що призводить до постійного відтворення дилеми безпеки в контексті міждержавних відносин [9, с. 71].

Формулювання мети статті. Мета запропонованої публікації полягає у комплексному дослідженні ключових чинників, що визначають динаміку двосторонніх відносин між Сполученими Штатами та Азербайджаном протягом 2020–2024 рр. Для цього необхідно висвітлити роль енергетичного чинника (нафтогазової сфери) у формуванні та розвитку американо-азербайджанського партнерства, проаналізувати стан та перспективи співробітництва у сфері безпеки, включаючи питання регіональної стабільності та оцінити вплив стану демократії в Азербайджані на характер відносин з США, зокрема в контексті просування ліберальних цінностей, визначити ключові тенденції та вузькі місця у відносинах між Вашингтоном і Баку, окресливши можливі сценарії їх подальшого розвитку.

Виклад основного матеріалу з повним обґрунтуванням результатів. Перші кроки до американо-азербайджанського співробітництва були зроблені після розпаду Радянського Союзу та ухвалення Конституційного акту про незалежність Азербайджану 18 жовтня 1991 р. США 25 грудня того ж року оголосили про офіційне визнання нової держави на Кавказі. Вже 12 лютого 1992 р. до Баку здійснив

візит держсекретар США Дж. Бейкер, якого проінформували про внутрішню і зовнішню політику, економічні реформи, проблему Нагірного Карабаху і вірмено-азербайджанський конфлікт. 17 березня 1992 р. США відкрили в Баку своє посольство, а наступного дня між двома державами було встановлено офіційні дипломатичні відносини. У листопаді того ж року Азербайджан відкрив у Вашингтоні своє посольство [30, с. 355-356].

За спостереженнями А. Гасанова, протягом 1991–1992 рр. уряд США вивчав Азербайджан, щоб визначити свою зовнішню політику щодо держави. Країна, щоб стати союзником, повинна була показати свою незалежність і важливість для світового лідера [30, с. 356].

На сучасному етапі Азербайджан з населенням 10,306 млн [33] та ВВП – 72,36 млрд доларів (2023) [24] (ВВП на душу населення – 7155,1 долар станом на 2023 р. [25])¹, володіє потужним нафтопромисловим комплексом, є переможцем у Другій карабаській війні та відновив свій суверенітет над Нагірним Карабахом. Важливою складовою потужності країни на геополітичній арені є її запаси нафти. За інформацією американського уряду, підтверджені запаси нафти в Азербайджані становлять приблизно 7 млрд барелів. Це ставить країну на 18-ту позицію у світовому рейтингу, випереджаючи такі держави як Мексика, Індія, Норвегія, Судан, а також Європейський Союз в цілому. Нафтові ресурси мають ключове значення для економічної стабільності та національної безпеки Азербайджану. Це пояснюється тим, що нафтогазова галузь забезпечує більше половини надходжень до державного бюджету країни [23].

Визначну роль у контрольованості торгівлею нафтою відіграє Організація країн-експортерів нафти (ОПЕК), що складається з 14 учасників і має у своєму розпорядженні 35 % світових нафтових поставок та 82 % підтверджених запасів. У 2016 р. було створено розширену групу ОПЕК+, яка включила додатково 10 держав, серед яких російська федерація, Мексика та Казахстан, *Азербайджан* (курсив. – авт.), яка вже контролює 55 % світових поставок та 90 % резервів нафти. Такий масштаб впливу ОПЕК+ на глобальну економіку є безпрецедентним в історії [20]. У квітні 2020 р. Азербайджан у межах альянсу ОПЕК+ для підвищення цін погодився скоротити свій добовий видобуток на 164 000 барелів і протягом наступних двох місяців він мав становити не більше 554 000 барелів, за період з липня до грудня – 587 000 барелів і 620 000 барелів за період з січня 2021 р. до квітня 2022 р. [23].

Окрім нафти, після повномасштабного вторгнення в Україну, різко зросла присутність Азербайджану на європейському ринку газу. У 2023 р. до Європи було експортовано 11,8 млрд кубометрів газу через трубопровід Південний газовий коридор (SGC), який простягається на 773 км на суші та на 105 км на морі. Він складається з трьох сегментів, що охоплюють сім країн і шість систем регулювання, об'єднує 11 різних інвесторів і постачає природний газ 12 окремим покупцям, переважно в Європі. Очікується, що обсяг постачання зросте до 12 млрд кубометрів у 2024 р., адже вже у першому півріччі цього року поставлено 6,4 млрд кубометрів газу до Європи, 5 млрд кубометрів – до Туреччини та 1,3 млрд кубометрів – до Грузії. Основним джерелом природного газу для SGC є морське родовище Шах-Деніз в Азербайджані, яке містить приблизно 1,2 трлн кубометрів підтверджених запасів. Зараз на європейський ринок припадає найбільша частка щоденного експорту газу з Азербайджану [29].

Сполучені Штати прагнуть використовувати енергетичні можливості Азербайджану у своїй регіональній політиці. Передусім це стосується диверсифікації постачання нафти і газу до Європи, щоб тим самим зменшити частку росії та Ірану на європейській арені. Станом на 2022 р. експорт очолюють сира нафта (19,4 млрд дол.), газ (15,5 млрд дол.), очищена нафта (561 млн дол.), азотні добрива (247 млн дол.) і золото (188 млн дол.). Найбільш поширеним напрямком експорту є Італія (18,3 млрд дол.), Туреччина (3,57 млрд дол.), Ізраїль (1,68 млрд дол.), Індія (1,64 млрд дол.) і Греція (1,51 млрд дол.). Аналіз даних свідчить, що фактично Азербайджан забезпечує енергоресурсами південь ЄС: Італію (газу на 11,4 млрд дол. і нафти на 6,72 млрд), Іспанію (нафти на 1,03 млрд), Португалію (нафти на 756 млн), Грецію (газу на 1,24 млрд і нафти на 267 млн) [17]. Окрім цього, варто акцентувати увагу, що геополітичний супротивник Сполучених Штатів – Китай, не отримав доступу до азербайджанських енергоресурсів [16, с. 111]. У 2022 р. до КНР було вивезено нафти на 114 млн дол. (0,58 % від загального експорту) [18].

У 2014 р. азербайджанський дослідник Р. Ібрагімов, прагнучи показати союзницькі відносини між своєю країною та США, акцентував увагу на відносинах з Грузією (Азербайджан забезпечував Грузію альтернативним і безперервним джерелом енергії) та Ізраїлем [31, р. 16]. Протягом багатьох років після короткочасної війни з росією у 2008 р., коли Грузія не змогла забезпечити собі перспективу вступу до НАТО, Тбілісі зберігав стратегічну неоднозначність. У зовнішній політиці влада працювала з західними партнерами, на вимогу свого переважно проєвропейського населення, але і відносини з москвою значно потеплішали. У 2024 р., після ухвалення партією «Грузинська мрія», яка має більшість у парламенті, законопроекту про «іноземний вплив», в країні відбувалися антиурядові виступи через звинувачення

¹ Звернімо увагу, що порівняно з 2022 р. населення скоротилося на 96 тис. осіб, ВВП – на 6,36 млрд доларів, ВВП на душу населення – на 566 доларів [16, с. 105].

влади у проросійській політиці [12]. Згідно з даними 2022 р. Грузія експортувала сирої нафти на 90,7 млн дол. (Туніс – 67,6 млн дол. та Румунія – 23 млн дол.) та імпортувала на 763 тис дол. (росія – 475 тис, Туркменістан – 287 тис та Азербайджан – 1,44 тис) [25]. Проте, згідно з даними на цьому ж сайті Грузія імпортує перероблених нафтопродуктів на 1,47 млрд дол. (росії – 622 млн дол., Румунії – 256 млн дол., Туркменістану – 159 млн, Туреччини – 117 млн і Болгарії – 114 млн [27] та газу на 461 млн (основні постачальники – Азербайджан на 349 млн та росія на 112 млн [28]). Якщо говорити про експорт Азербайджану до Грузії, то у 2022 р. він становив 645 млн дол. Основними продуктами був газ (349 млн), необроблені залізні злитки (49,3 млн) і нафта (44,3 млн дол.). Протягом останніх 5 років експорт Азербайджану до Грузії зріс на 4,33 % у річному обчисленні з 521 млн дол. у 2017 р. [19]. Наведені дані дають підстави стверджувати, що Азербайджан поступився росії на енергетичному ринку Грузії.

Що ж до Ізраїлю, то у 2022 р. Азербайджан експортував нафти на 1,67 млрд дол. [32], що становить 45 % від імпорту Ізраїлю. Враховуючи складну ситуацію на Близькому Сході такий стан торгівлі допомагає безпеці ключового союзника США в регіоні.

Важливо, що Азербайджан планує продовжувати нарощувати постачання енергосіів до Європи. 24 жовтня 2022 р. І. Алієв у Тбілісі на спільній пресконференції з грузинським прем'єр-міністром І. Гарібашвілі оголосив про плани збільшити об'єм газу, який щорічно постачається в Європу через Грузію і Туреччину, до 20 млрд м³ вже з 2027 р. Крім того, за словами азербайджанського лідера, його країна щороку надсилатиме європейським споживачам 5 млн тонн нафти через нафтопровід Баку – Тбілісі – Джейхан [1].

Таким чином, енергетичний фактор залишається ключовим елементом зовнішньої політики Азербайджану, визначаючи його відносини як з сусідніми державами, так і з глобальними гравцями, зокрема США та ЄС. Це підкреслює важливість впливу енергетичної дипломатії на геополітичну ситуацію в регіоні та глобальні енергетичні ринки.

Вагомою складовою американо-азербайджанських відносин є питання безпеки в регіоні. Азербайджан підтримував США у питаннях регіональної безпеки, зокрема в боротьбі з тероризмом та операціях в Іраку й Афганістані. Країна стала важливим транзитним пунктом для постачання американських військ в Афганістані. Однак, США не повністю задовольнили очікування Азербайджану щодо розвитку дружніх відносин. Незважаючи на це, Азербайджан змусив США враховувати його інтереси в регіональній політиці. В цілому, Баку балансує між росією та Іраном, проводячи виважену зовнішню політику. США іноді ігнорують регіональні реалії, очікуючи повної лояльності від Азербайджану, що може бути ризикованим для країни. Враховуючи події в Грузії та Україні, за спостереженнями Р. Ібрагімова, Азербайджан обрав передбачувану політику, уникаючи ризикованих кроків. Країна не прагне до регіональної інтеграції, натомість готова до рівноправної співпраці з усіма партнерами. Азербайджан очікує перегляду американської політики щодо регіону, сподіваючись на більш конструктивний підхід, який враховуватиме місцеві реалії та інтереси країни. Неадекватне розуміння ситуації з боку США може призвести до перегляду Азербайджаном своїх стратегічних відносин [31, р. 16].

Двосторонні військові відносини між Азербайджаном і США отримали значний імпульс завдяки двом ключовим документам: «Спільній заяві про майбутні відносини в оборонній і військовій сферах між Азербайджанською Республікою і Сполученими Штатами Америки» від 31 липня 1997 р. та аналогічній заяві від 30 червня 2000 р. Починаючи з 2002 р., США надають Азербайджану суттєву допомогу у сфері безпеки. Ця підтримка реалізується через різноманітні програми, зокрема: Програму іноземного військового фінансування (FMF), Міжнародну військову освіту та підготовку (IMET), Програму нарощування потенціалу для іноземних сил безпеки згідно з «Розділом 333»), започатковану Міністерством оборони США з 2018 р. та інші спеціалізовані програми. Ці ініціативи спрямовані на зміцнення оборонних можливостей Азербайджану та поглиблення військового співробітництва між двома країнами [21].

Взаємини між США та Азербайджаном впливають на партнерські зв'язки з іншими кавказькими країнами і значною мірою формуються під впливом цих відносин. Історично Азербайджан став ключовим союзником Заходу в прагненні стримати російський та іранський вплив, а також гарантувати енергетичну безпеку Європи. Проте, попри свою стратегічну важливість, Азербайджан не отримав очікуваної підтримки в карабаському питанні. Це спонукало азербайджанську сторону використовувати свої енергетичні ресурси як інструмент для посилення власних позицій та відновлення контролю над Карабахом [37].

За спостереженнями С. Стрімбовші всередині країни уряд проводив політику на користь авторитарного режиму, на шкоду правам та інтересам громадян. Хоча Європейський Союз намагався експортувати свої найкращі практики, норми та демократичні цінності в сусідні країни через різні проекти, включаючи Східне партнерство, з метою європеїзації відповідних держав, виявилось, що в Азербайджані ці зусилля зазнали невдачі. Азербайджан вирішив відкласти ратифікацію Угоди про

асоціацію з ЄС не лише через наслідки, які вона мала б на політичному та соціальному рівнях, але й через геополітичне середовище, де росія може відігравати вирішальну роль. Тому Баку вирішив розвивати добрі відносини, засновані на інтересах як з мМосквою, так і з Брюсселем, виключаючи російську пропозицію стати членом Євразійського союзу [35, р. 132–133].

Друга карабаська війна загострила питання безпеки на Кавказі. Прогнозовано, що Сполучені Штати намагалися втримати ситуацію під контролем. 7 листопада 2022 р., за кілька тижнів після боїв між країнами з часів війни 2020 р. за контроль над Нагірним Карабахом, державний секретар Е. Блінкен зустрівся з міністром закордонних справ Вірменії А. Мірзояном і головою МЗС Азербайджану Д. Байрамовим у Вашингтоні. «Сполучені Штати як друг Вірменії та Азербайджану готові зробити все можливе, щоб підтримати вас у цих зусиллях (*переговорах. – авт.*)», – зазначив американський держсекретар [3].

У вересні 2023 р. на переговорах із лідерами Вірменії та Азербайджану держсекретар США Е. Блінкен висловив глибоке занепокоєння «... військовими діями Азербайджану» та стурбованість щодо гуманітарного становища населення Нагірного Карабаху. Більш важливою видається інша думка високопосадовця щодо підтримки США права Азербайджану на відновлення своєї територіальної цілісності: «щодо суверенітету, територіальної цілісності та незалежності, ми захищаємо ці принципи у випадку з усіма зацікавленими сторонами» [14]. Ця заява відбулася після того, як Е. Блінкен закликав «негайно припинити воєнні дії» та будь-яку ескалацію в регіоні, наголосивши, що воєнного розв'язання карабаської проблеми не існує. На думку держсекретаря, сторони повинні відновити діалог для вирішення розбіжностей між Баку і етнічними вірменами в Нагірному Карабаху [3а].

Таким чином, американо-азербайджанські відносини у сфері безпеки відображають складне переплетення геополітичних інтересів, регіональних викликів та глобальних факторів, що вимагає постійного балансування та адаптації політики обох сторін. Перспективи подальшого розвитку цих відносин значною мірою залежатимуть від здатності сторін знаходити компроміси та враховувати взаємні інтереси в контексті мінливої регіональної динаміки.

Для розуміння складнощів американо-азербайджанських відносин важливим є з'ясування стану демократії в кавказькій країні. З 2007 р. журнал «Economist Intelligence Unit» пропонує класифікацію 167 країн світу, складену за рівнем розвитку в них демократії. Враховуються 60 різних показників, згрупованих по 5 категоріях: вибори і плюралізм, громадянські свободи, діяльність уряду, політична ангажованість населення і політична культура. Азербайджан, згідно з індексом демократії станом на 2023 р. посідає 130 місце з індексом 2,8 (рис. 1), що означає авторитарний режим (країни, які мають індекс <4, вважаються з перехідним режимом). Зазначимо, що у 2007 р. країна займала 135 місце, у 2011 р. – 140, у 2014 р. – 148, у 2020 р. – 146 [8].

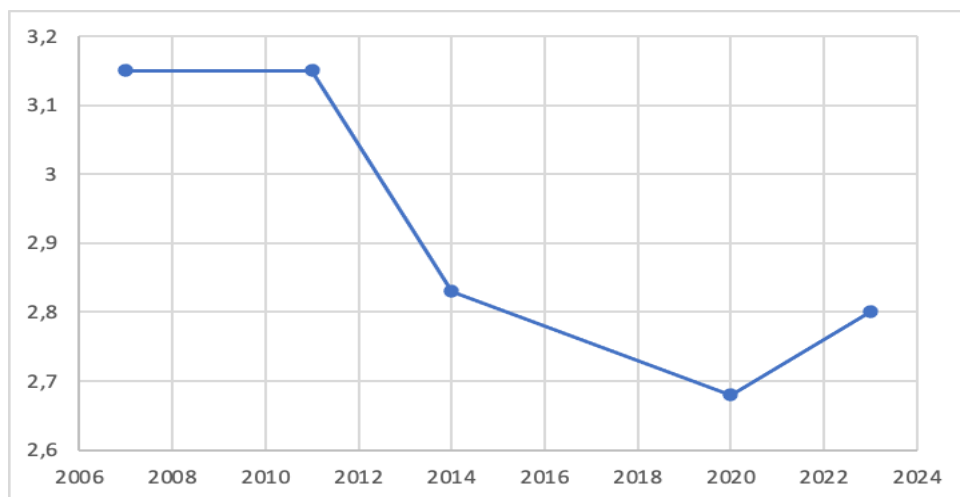

Рис. 1. Індекс демократії Азербайджану (2007–2023 рр.)

Згідно зі «Звітом про дотримання прав людини в країнах» за 2023 р., підготовленому Бюро демократії, прав людини та праці, наводяться факти порушень прав людини. Поряд з перерахунком злочинів зазначено, що уряд не вжив заслужуваних на довіру заходів для покарання більшості посадовців, які, за повідомленнями, вчинили порушення прав людини. Не було повідомлено про прогрес у державних розслідуваннях імовірних зловживань, скоєних збройними силами Азербайджану або окремими особами під час військових дій у 2020 та 2022 рр. [39].

Сполучені Штати, які позиціонують себе, як захисник демократії, велику увагу звертають на функціонування демократичних інститутів у країнах. Водночас, рівень демократії не відіграє ключової ролі у відносинах між країнами, а більш важливе значення мають геополітичні інтереси, енергетична політика та регіональна безпека. Водночас, влада Азербайджану не розглядає ситуацію з функціонуванням демократичних інститутів й мова передусім про незалежність ЗМІ, у настільки «темних тонах». На спільному брифінгу з німецьким канцлером О. Шольцем 26 квітня 2024 р. президент І. Алієв заперечив існування цензури та переслідування журналістів в Азербайджані. Він аргументував це наявністю вільного доступу до інтернету та функціонуванням численних ЗМІ і запевнив, що заарештований журналіст Імран Алієв (засновник сайту meclis.info.) отримав «незаконні іноземні кошти». Ця заява прозвучала у відповідь на резолюцію Європарламенту, яка критикувала азербайджанську владу за посилення тиску на громадянське суспільство, активістів та незалежні медіа. [5]. Факти свідчать, що 6 березня відбулися затримання дев'яти журналістів, пов'язаних з незалежним каналом Torlum TV, та щонайменше трьох активістів після обшуків у редакції та їхніх домівках. Крім того, з кінця 2023 р. було заарештовано близько 10 журналістів, переважно з видання «Абзас Медіа». Затримання розпочалися 20 листопада 2023 р. [4].

1 серпня 2024 р. на щоденному прес-брифінгу Державного департаменту США з головним заступником речника В. Пателем було задано питання, що у в'язницях Азербайджану перебувають вірменські військовополонені та політики з Карабаху і чи Державний департамент відслідковує цю ситуацію з крахом свобод і громадянського суспільства в Нагірному Карабасі? Водночас було зроблено посилання на дані Freedom House, адже після переходу території Карабаху під контроль Азербайджану, вона є найбільш невилною територією у світі. Проте, В. Патель зауважив, що жодних позитивних рішень немає і ведуться роботи у цьому напрямку [22].

У червні 2024 р. Європейський суд з прав людини у Страсбурзі постановив, що рішення уряду Баку заблокувати доступ до сайту Азербайджанської служби Радіо Свобода після публікації журналістського розслідування фінансових операцій, пов'язаних із сім'єю президента І. Алієва і його ближнього кола є порушенням Конвенції про захист прав людини й основних свобод. Даний сайт було заблоковано у 2017 р. за рішенням суду в Баку за звинуваченнями у пропаганді насильства і релігійного екстремізму, а також закликів до масових заворушень. Позивачі (до Радіо Свободи приєдналися ще чотири ЗМІ – anaxeber.az, 24Saat.org, az24saat.org і xural.com) до ЄСПЛ стверджували, що основна причина блокування сайтів полягала в критиці уряду й повідомленнях про корупцію [8].

З іншого боку, в Азербайджані регулярно проходять вибори. Президент І. Алієв керує країною з 2003 р. На позачергових виборах 7 лютого 2024 р., організованих після повернення Баку контролю над Нагірним Карабахом, чинний глава держави здобув 92,12 % голосів виборців, а його найближчий конкурент – З. Орудж набрав 2,17 %. Спостерігачі розкритикували їх як невилні й несправедливі на тлі придушення незалежних ЗМІ і відсутності реальної опозиції [2]. Водночас, на попередніх виборах у квітні 2018 р. перемога була вражаючою – 86,03 %, проте ОБСЄ оголосили про порушення під час голосування та відсутність справжньої конкуренції [6].

Таким чином, Азербайджан являє собою типовий приклад держави, де формальні демократичні процедури не супроводжуються реальним плюралізмом, свободою слова та верховенством права. Цей розрив між декларованими цінностями та реальністю створює значні труднощі для розвитку демократичних інститутів в країні та обмежує можливості для конструктивного співробітництва з західними партнерами.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Азербайджан займає стратегічно важливе місце на світовому енергетичному ринку завдяки значним запасам нафти і газу, що визначає його геополітичну значущість та економічну стабільність. Участь країни в ОПЕК+ демонструє її залученість до глобальних процесів регулювання нафтового ринку, що підвищує міжнародний вплив Азербайджану. Спостерігається тенденція до суттєвого збільшення експорту азербайджанського газу до Європи, особливо після російського вторгнення в Україну, що відповідає стратегічним інтересам США щодо диверсифікації енергопостачання європейських країн. Енергетична політика Азербайджану має вагомий значення для регіональної безпеки, зокрема для Грузії та Ізраїлю, хоча позиції країни на грузинському ринку дещо послабилися на користь росії. Плани Азербайджану щодо подальшого нарощування експорту енергоносіїв до Європи, зокрема через розширення Південного газового коридору, свідчать про його прагнення зміцнити позиції як надійного постачальника та важливого геополітичного актора в регіоні. США активно використовують енергетичний потенціал Азербайджану у своїй регіональній політиці, зокрема для зменшення впливу росії та Ірану на європейському енергетичному ринку.

Американо-азербайджанські відносини у сфері безпеки характеризуються складною динамікою, що поєднує співпрацю у боротьбі з тероризмом та підтримку операцій в Іраку й Афганістані з певними розбіжностями щодо регіональної політики. Азербайджан демонструє виважений підхід до зовнішньої політики, балансуючи між інтересами США, росії та Ірану, що не завжди відповідає очікуванням Вашингтона щодо повної лояльності. США надають Азербайджану значну допомогу у сфері безпеки

через різноманітні програми, спрямовані на зміцнення оборонних можливостей країни, що підкреслює стратегічну важливість Азербайджану для американської політики в регіоні. Карабаське питання залишається ключовим фактором у двосторонніх відносинах, причому позиція США щодо цього конфлікту еволюціонувала від підтримки територіальної цілісності Азербайджану до закликів мирного врегулювання. Спостерігається певна напруженість між прагненням США та ЄС просувати демократичні цінності в Азербайджані та внутрішньою політикою країни, яка характеризується як авторитарна. Друга карабаська війна загострила питання безпеки на Кавказі, змусивши США активізувати дипломатичні зусилля для стабілізації ситуації в регіоні. Азербайджан демонструє прагматичний підхід до міжнародних відносин, розвиваючи співпрацю як із західними партнерами, так і з росією, насамперед уникаючи глибокої інтеграції в регіональні блоки.

Що ж до стану демократії в Азербайджані та його впливу на відносини зі США, то незважаючи на формальне проведення виборів та запевнення влади про відсутність цензури, реальна ситуація зі свободою слова, політичними репресіями та дотриманням прав людини в країні свідчить про авторитарний характер режиму. Це підтверджується даними міжнародних організацій. Проте, попри формальне прагнення США до поширення демократії у світі, їхні відносини з Азербайджаном в першу чергу визначаються геополітичними інтересами, зокрема енергетичною безпекою та стабільністю в регіоні. Ці фактори переважають над занепокоєнням щодо стану демократії в країні.

Характеризуючи ключові тенденції у двосторонніх відносинах, то вони вбачаються у енергетичному партнерстві через диверсифікацію постачань енергоресурсів, геополітичному значенні, адже Баку впливає на хід подій в регіоні та Вашингтон й надалі буде прагнути просувати демократичні цінності та намагатиметься врегулювати питання Нагірного Карабаху мирним шляхом. Якщо говорити про «вузькі місця», то це стан демократії, питання Нагірного Карабаху та відносини з росією і Китаєм. Оцінюючи можливі сценарії подальшого розвитку відносин, то це, безперечно, поглиблення співпраці в енергетичній сфері та продовження діалогу з питань демократії та прав людини, проте можлива ескалація навколо карабаського питання та конкуренція США за вплив у регіоні з росією, Іраном та Китаєм.

Відносини між США та Азербайджаном мають багатогранний характер і залежать від багатьох факторів. Незважаючи на існуючі проблеми, обидві країни зацікавлені в подальшому розвитку співробітництва. Однак, для досягнення стабільних і довгострокових відносин необхідно вирішити низку нагальних проблем, зокрема, пов'язаних з демократизацією Азербайджану та врегулюванням конфлікту в Нагірному Карабаху.

Список використаної літератури:

1. Азербайджан планує збільшити постачання газу до Європи майже вдвічі – Алієв / Радіо Свобода [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://cutt.ly/pens6Y0g>.
2. Алієв переміг на позачергових виборах президента – ЦВК Азербайджану / Радіо Свобода [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://cutt.ly/rendrMdM>.
3. Блінкен привітав «сміливі кроки» Вірменії та Азербайджану щодо мирних переговорів / Радіо Свобода [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://cutt.ly/RendqKBB>.
- 3а. Блінкен провів переговори з Алієвим і Пашиняном та закликав до миру в Карабаху / Радіо Свобода [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://cutt.ly/Qen4zCe2>.
4. В Азербайджані затримані журналісти та опозиціонери / Радіо Свобода [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://cutt.ly/CendyyZC>.
5. «В Азербайджані немає цензури»: Алієв заперечив переслідування журналістів у країні / Радіо Свобода [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://cutt.ly/FendtDff>.
6. ОБСЄ розкритикували вибори президента в Азербайджані / DW [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://cutt.ly/nendeLhM>.
7. ЄСПЛ ухвалив рішення на користь Азербайджанської служби / Радіо Свобода [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://cutt.ly/PendrIc1>.
8. Індекс демократії / Вікіпедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://cutt.ly/EendwDw3>.
9. *Канітоненко М.* Теорія міжнародних відносин / *М. Канітоненко*. – Чернівці : Книги – XXI, 2019. – 272 с.
10. *Кіссінджер Г.* Дипломатія / *Г. Кіссінджер*. – Київ : КМ-БУКС, 2023. – 864 с.
11. *Мустафазаде П.Т.* Зовнішньополітичні відносини Азербайджану та США в Каспійському регіоні / *П.Т. Мустафазаде* // Вісник Львівського університету. Серія : міжнародні відносини. – 2019. – № 46. – С. 182 – 188.
12. "Нам потрібно змінити цю проросійську владу". У Грузії тривають масові протести після ухвалення в парламенті законопроекту "про іноагентів" / Голос Америки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://cutt.ly/uens902h>.
13. *Самчук З.* Повернення епохи geopolitik: принцип задоволення проти принципу реалізму / *З. Самчук* // Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України. – 2018. – № 2. – С. 61–89.
14. США стурбовані гуманітарним становищем населення Карабаху – Блінкен / Радіо Свобода [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://cutt.ly/bendwsB1>.

15. Фукуяма Ф. Витоки політичного порядку. Від прадавніх часів до Французької революції / Ф. Фукуяма. – Київ : Наш формат, 2018. – 576 с.
16. Шевчук А.В., Шевчук Л.М., Воїтюк О.С. Китайсько-азербайджанські відносини у XXI ст.: політичний, економічний та культурно-освітній виміри / А.В. Шевчук, Л.М. Шевчук, О.С. Воїтюк // *Sciences of Europe*. – № 139. – С. 104–112.
17. Azerbaijan / OEC [Electronic resource]. – Access mode : <https://oec.world/en/profile/country/aze>.
18. Crude Petroleum in Azerbaijan / OEC [Electronic resource]. – Access mode : <https://cutt.ly/QensPKKz>.
19. Azerbaijan/Georgia / OEC [Electronic resource]. – Access mode : <https://cutt.ly/Mens5swI>.
20. OPEC Is Dead, Long Live OPEC+ / Forbes [Electronic resource]. – Access mode : <https://cutt.ly/hensRYXJ>.
21. Defense and Security Cooperation / Embasse of the Republic of Azerbaijan to the United States of America [Electronic resource]. – Access mode : <https://cutt.ly/Bendqtzk>.
22. Department Press Briefing [Electronic resource]. – Access mode : <https://cutt.ly/wendtpgF>.
23. Azerbaijan Backs OPEC+ Deal To Cut Oil Production / Caspian News [Electronic resource]. – Access mode : <https://cutt.ly/bensRos0>.
24. GDP (current US\$) – Azerbaijan / The World Bank [Electronic resource]. – Access mode : <https://cutt.ly/aensWHwq>.
25. GDP per capita (current US\$) Azerbaijan / The World Bank [Electronic resource]. – Access mode : <https://cutt.ly/gensEOo0>.
26. Crude Petroleum in Georgia / OEC [Electronic resource]. – Access mode : <https://cutt.ly/Nens32JB>.
27. Petroleum Gas in Georgia / OEC [Electronic resource]. – Access mode : <https://cutt.ly/lens8Nj8>.
28. Georgia / OEC [Electronic resource]. – Access mode : <https://cutt.ly/7ens7vSY>.
29. Azerbaijan Begins Gas Supply to Slovenia, Expands Footprint in Europe / Caspian News [Electronic resource]. – Access mode : <https://cutt.ly/VensR8u1>.
30. Hasanov A. Modern international relations and foreign policy of Azerbaijan / A Hasanov. – Baku : «Zərdabi LTD» MMC, 2013 – 1008 p.
31. Ibrahimov R. US-Azerbaijan Relations: A View from Baku / R. Ibrahimov // Rethink Paper. – 2014. – № 17. – 20 p.
32. Israel / Azerbaijan / OEC [Electronic resource]. – Access mode: <https://cutt.ly/Aens5MoW>.
33. Republic of Azerbaijan / International monetary fund [Electronic resource]. – Access mode : <https://www.imf.org/en/Countries/AZE>.
34. Strakes J.E. Situating the «Balanced Foreign Policy»: The Role of System Structure in Azerbaijan’s Multi-Vector Diplomacy / J.E. Strakes // Journal of Balkan and Near Eastern Studies. – 2013. – № 15 (1). – P. 37–67 [Electronic resource]. – Access mode : <https://cutt.ly/Ben0eMA8>.
35. Strimbovski S. Azerbaijan’s balanced foreign policy trapped in a volatile geopolitical context / S. Strimbovski // *Europolicy: Continuity and Change in European Governance*. – 2016. – № 10. – P. 121–134.
36. Yadav R. Energy Diplomacy In Azerbaijan’s Foreign Policy / R. Yadav // Think India. – 2019. – № 22 (3). – P. 570–580 [Electronic resource]. – Access mode : <https://cutt.ly/Hen0uW71>.
37. Yildirim Z. U.S. Foreign Policy Towards Azerbaijan: From 'Alliance to 'Strategic Partnership / Z. Yildirim // Alternatives: Turkish Journal of International Relations. – 2012. – № 11. – P. 1–15 [Electronic resource]. – Access mode : <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/19299>.
38. Zarifian J. Iran and Its Two Neighbours Armenia and Azerbaijan: Resuming Relationships under America's Suspicious Eyes / J. Zarifian // Iran and the Caucasus. – 2009. – № 13. – P. 383–399 [Electronic resource]. – Access mode : <https://cutt.ly/Ren0mXL4>.
39. 2023 Country Reports on Human Rights Practices / Azerbaijan [Electronic resource]. – Access mode : <https://cutt.ly/kendeuGo>.

References:

1. *Radio Svoboda*, «Azerbaidzhan planuje zbilshyty postachannia hazu do Yevropy maizhe vdvichi – Aliiev», [Online], available at: <https://cutt.ly/pens6Y0g>
2. *Radio Svoboda*, «Aliiev peremih na pozacherhovyykh vyborakh prezidenta – TsVK Azerbaidzhanu», [Online], available at: <https://cutt.ly/rendrMd>
3. *Radio Svoboda*, «Blinken pryvitav "smilivi kroky" Virmenii ta Azerbaidzhanu shchodo myrnykh perehovoriv», [Online], available at: <https://cutt.ly/RendqKBB>
- 3a. *Radio Svoboda*, «Blinken proviv perehovory z Aliievym i Pashynianom ta zaklykav do myru v Karabakhu», [Online], available at: <https://cutt.ly/Qen4zCe2>
4. *Radio Svoboda*, «V Azerbaidzhani zatrymani zhurnalisty ta opozytsionery», [Online], available at: <https://cutt.ly/CendyyZC>
5. *Radio Svoboda*, «"V Azerbaidzhani nemaie tsenzury": Aliiev zaperechyv peresliduvannia zhurnalistiv u kraini», [Online], available at: <https://cutt.ly/FendtDff>
6. DW, «V OBSIe rozkrytykuvaly vybory prezidenta v Azerbaidzhani», [Online], available at: <https://cutt.ly/nendeLhM>
7. *Radio Svoboda*, «YeSPL ukhvalyv rishennia na koryst Azerbaidzhanskoj sluzhby», [Online], available at: <https://cutt.ly/PendrIc1>
8. Vikipediia, «Indeks demokratii», [Online], available at: <https://cutt.ly/EendwDw3>
9. Kapitonenko, M. (2019), *Teoriia mizhnarodnykh vidnosyn*, Knyhy – XXI, Chernivtsi, 272 p.
10. Kissyndzher, H. (2023), *Dyplomatiia*, KM-BUKS, Kyiv, 864 p.
11. Mustafazade, P.T. (2019), «Zovnishnopolitychni vidnosyny Azerbaidzhanu ta SShA v Kaspiiskomu rehioni», *Visnyk Lvivskoho universytetu. Serii: mizhnarodni vidnosyny*, No. 46, pp. 182–188.
12. *Holos Ameryky*, «"Nam potribno zminyty tsiu prorosisku vladu". U Hruzii tryvaiut masovi protesty pislia ukhvalennia v parlamenty zakonoproiektu "pro inoahentiv"», [Online], available at: <https://cutt.ly/uens902h>

13. Samchuk, Z. (2018), «Povernennia epokhy realpolitik: pryntsyyp zadovolennia proty pryntsyypu realizmu», *Naukovi zapysky Instytutu politychnykh i etnonatsionalnykh doslidzhen im. I. F. Kurasa NAN Ukrainy*, No. 2, pp. 61–89.
14. *Radio Svoboda*, «SShA sturbovani humanitarnym stanovyschem naselennia Karabakhu – Blinken», [Online], available at: <https://cutt.ly/6endwsB1>
15. Fukuiama, F. (2018), *Vytoky politychnoho poriadku. Vid pradavnykh chasiv do Frantsuzkoi revoliutsii*, Nash format, Kyiv, 576 p.
16. Shevchuk, A.V., Shevchuk, L.M., Voitiuk, O.S. (2024), «Kytaisko-azerbaidzhanski vidnosyny u XXI st.: politychnyi, ekonomichni ta kulturno-osvitnii vymiry», *Sciences of Europe*, No 139, pp. 104–112.
17. *OECD*, «Azerbaijan», [Online], available at: <https://oec.world/en/profile/country/aze>
18. *OECD*, «Crude Petroleum in Azerbaijan», [Online], available at: <https://cutt.ly/QensPKKz>
19. *OECD*, «Azerbaijan/Georgia», [Online], available at: <https://cutt.ly/Mens5swI>
20. *Forbes*, «OPEC Is Dead, Long Live OPEC+», [Online], available at: <https://cutt.ly/hensRYXJ>
21. *Embassy of the Republic of Azerbaijan to the United States of America*, «Defense and Security Cooperation», [Online], available at: <https://cutt.ly/Bendqtzk>
22. *Department Press Briefing*, [Online], available at: <https://cutt.ly/wendtpgF>
23. *Caspian News*, «Azerbaijan Backs OPEC+ Deal To Cut Oil Production», [Online], available at: <https://cutt.ly/bensRoso>
24. *The World Bank*, «GDP (current US\$) – Azerbaijan», [Online], available at: <https://cutt.ly/aensWHwq>
25. *The World Bank*, «GDP per capita (current US\$), Azerbaijan», [Online], available at: <https://cutt.ly/gensEOo0>
26. *OECD*, «Crude Petroleum in Georgia», [Online], available at: <https://cutt.ly/Nens32JB>
27. *OECD*, «Refined Petroleum in Georgia», [Online], available at: <https://cutt.ly/lens8Nj8>
28. *OECD*, «Petroleum Gas in Georgia», [Online], available at: <https://cutt.ly/7ens7vSY>
29. *Caspian News*, «Azerbaijan Begins Gas Supply to Slovenia, Expands Footprint in Europe», [Online], available at: <https://cutt.ly/VensR8u1>
30. Hasanov, A. (2013), *Modern international relations and foreign policy of Azerbaijan, «Zardabi LTD» MMC, Baku, 1008 p.*
31. Ibrahimov, R. (2014), «US-Azerbaijan Relations: A View from Baku», *Rethink Paper*, No. 17, 20 p.
32. *OECD*, «Israel/Azerbaijan», [Online], available at: <https://cutt.ly/Aens5MoW>
33. *International monetary fund*, «Republic of Azerbaijan», [Online], available at: <https://www.imf.org/en/Countries/AZE>
34. Strakes, J.E. (2013), «Situating the "Balanced Foreign Policy": The Role of System Structure in Azerbaijan's Multi-Vector Diplomacy», *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, No. 15 (1), pp. 37–67.
35. Strimbovschi, S. (2016), «Azerbaijan's balanced foreign policy trapped in a volatile geopolitical context», *Europolicy: Continuity and Change in European Governance*, No. 10, pp. 121–134.
36. Yadav, R. (2019), «Energy Diplomacy In Azerbaijan's Foreign Policy», *Think India*, No. 22 (3), pp. 570–580.
37. Yildirim, Z. (2012), «U.S. Foreign Policy Towards Azerbaijan: From 'Alliance to 'Strategic Partnership», *Alternatives: Turkish Journal of International Relations*, No. 11, pp. 1–15.
38. Zarifian, J. (2009), «Iran and Its Two Neighbours Armenia and Azerbaijan: Resuming Relationships under America's Suspicious Eyes», *Iran and the Caucasus*, No. 13, pp. 383–399.
39. *Azerbaijan*, «2023 Country Reports on Human Rights Practices», [Online], available at: <https://cutt.ly/kendeuGo>

Shevchuk A., Pashchenko V., Dyka O., Lytvynchuk O., Pasichnyk A.

Oil, Security and Democracy: An Analysis of US-Azerbaijani Relations at the Present Stage (2020-2024)

Abstract. The article analyzes bilateral relations between the United States and Azerbaijan in 2020-2024. After the collapse of the Soviet Union, the geopolitical importance of the South Caucasus has increased, where, in addition to local actors (Azerbaijan, Georgia, and Armenia), both regional (Turkey and Iran) and world leaders (the United States, the European Union, and Russia) claim influence. The region's importance is linked to the energy factor (Azerbaijan's rich oil reserves), the security factor (the proximity of Afghanistan and Iraq), and the longstanding ethnic and territorial conflict between Armenians and Azerbaijanis over Nagorno-Karabakh. These reasons have led to a special relationship between Washington and Baku.

Azerbaijan's geostrategic positioning in the global energy market is linked to its significant hydrocarbon resources. The expansion of energy exports to Europe in the context of the Russian-Ukrainian war correlates with the US strategic interests in diversifying European energy supplies. The plans to expand the Southern Gas Corridor demonstrate the country's desire to strengthen its role as a reliable supplier and geopolitical actor in the region, which is actively used by the United States in its regional strategy to minimize the influence of Russia and Iran in the European energy market.

US-Azerbaijani security relations are characterized by complex interaction. Baku demonstrates a multi-vector foreign policy course, balancing the interests of global actors, which does not always meet Washington's demands. The Karabakh issue remains a key factor in bilateral relations, with the US position currently being for a peaceful settlement. In the context of US-Azerbaijani relations, there is a gap between Baku's declarative democracy and its actual authoritarian governance practices, as evidenced by the assessments of international monitoring organizations. Despite the official rhetoric of the United States on the global promotion of democratic values, its interaction with Azerbaijan is determined mainly by geopolitical and energy factors, which prevail over concerns about the internal political situation in the country.

Keywords: Azerbaijan; the United States; democracy; authoritarianism; security; geopolitics; energy.